

ZİKİR

الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

Ra'd / 28. Bunlar, iman edenler ve gönülleri Allah'ın zikriyle sükûnete erenlerdir. Bilesiniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا () وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

Ahzab / 41-42. Ey inananlar! Allah'ı çokça zikredin. Ve O'nu sabah-akşam tesbih edin.

أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا تَزَلْ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ

Hadid / 16. İman edenlerin Allah'ı anma ve O'ndan inen Kur'an sebebiyle kalplerinin ürpermesi zamanı daha gelmedi mi? Onlar daha önce kendilerine kitap verilenler gibi olmasınlar. Onların üzerinden uzun zaman geçti de kalpleri katılaştı. Onlardan bir çoğu yoldan çıkmış kimselerdir.

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ

Bakara / 152. Öyle ise siz beni (ibadetle) anın ki ben de sizi anayım. Bana şükredin; sakın bana nankörlük etmeyin!

فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَالَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلْقٍ

Bakara / 200. Hac ibadetlerinizi bitirince, babalarınızı andığınız gibi, hatta ondan daha kuvvetli bir şekilde Allah'ı anın. İnsanlardan öyleleri var ki: Ey Rabbimiz! Bize dünyada ver, derler. Böyle kimselerin ahiretten hiç nasibi yoktur.

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

Al-i İmran / 191. Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatarken (her vakit) Allah'ı anarlar, göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin düşünürler (ve şöyle derler:)

Rabbimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın. Seni tesbih ederiz. Bizi cehennem azabından koru !

HADİS...

* Hz. Ebu Hüreyre (radiyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Allah'ın, yollarda dolaşıp zikredenleri araştıran melekleri vardır. AIIahu Teâlayı zikreden bir cemaate rastlarsa, birbirlerini "Aradığınıza gelin!" diye çağırırlar. (Hepsi gelip) onları kanatlarıyla kuşatarak dünya semasına kadar arayı doldururlar.

Allah, -onları en iyi bilen olduğu halde- meleklerle sorar: "Kullarım ne diyorlar?" "Seni tesbih ediyorlar, sana tekbir okuyorlar, sana tahmid okuyorlar. Sana tazim (temcid) ediyorlar" derler.

Rabb Teâla sormaya devam eder: "Onlar beni gördüler mi?" "Hayır!" derler. "Ya görselerdi ne yaparlardı?" "Eğer seni görselerdi ibâdetle çok daha ileri giderler; çok daha fazla ta'zim, çok daha fazla tesbihde bulunurlardı" derler. Allah tekrar sorar: "Onlar ne istiyorlar?" "Senden, derler, cennet istiyorlar." "Cenneti gördüler mi?" der. "Hayır ey Rabbimiz!" derler. "Ya görselerdi ne yaparlardı?" der. "Eğer görselerdi, derler, cennet için daha çok hırs gösterirler, onu daha ısrarla isterler, ona daha çok rağbet gösterirlerdi." Allah Teâla sormaya devam eder: "Neden istiâze ediyorlar?" "Cehennemden istiâze ediyorlar" derler. "Onu gördüler mi ?" der. "Hâyır Rabbimiz, görmediler!" derler. "Ya görselerdi ne yaparlardı?" der. "Eğer cehennemi görselerdi ondan daha şiddetli kaçarlar, daha şiddetli korkarlardı" derler. Bunun üzerine Rabb Teâla şunu söyler: "Sizi şâhid kılıyorum, onları affettim!"

Resülullah (aleyhissalâtu vesselâm) sözüne devamla şunu anlattı: "Onlardan bir melek der ki: "Bunların arasında falanca günahkar kul dahi var. Bu onlardan değil. O başka bir maksadla uğramıştı, oturuverdi." Allah Teâla.. "Onu da affettim, onlar öyle bir cemaat ki onlarla oturanlar da onlar sayesinde bedbaht olmazlar" buyurur."

* Yine Ebü Hüreyre (radiyallâhu anh) anlatıyor: "Resülullah

(aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "Kim bir yere oturur ve orada Allah'ı zikretmez (ve hiç zikretmeden kalkar) ise AIIah'tan ona bir noksanlık vardır. Kim bir yere yatar, orada AIIah'ı zikretmezse, ona AIIah'tan bir noksanlık vardır. Kim bir müddet yürür ve bu esnada Allah'ı zikretmese, Allah'tan ona bir noksanlık vardır."

* Ebü Müslim eI-Eğarr (rahimehullah) diyor ki: "Ben şehâdet ederim ki Ebü Hüreyre ve Ebü Said (radiyallâhu anhümâ) Resûlullah (aleyhissalâtu vesselam)'in şöyle söylediğine şehâdet ettiler: "Bir cemaat oturup Allah'ı zikrederse, mutlaka melekler etraflarını sarar, AIIah'ın rahmeti onları bürür, üstlerine sekine iner ve Allah onları yanında bulunan (büyük melek)lere anar."

* Hz. Ebü Musâ (radiyallâhu anh) anlatıyor: "Resûlullah (aleyhissalâtu vesselâm) buyurdular ki: "İçerisinde Allah zikredilen evlerin misali ile içerisinde AIIah zikredilmeyen evlerin misâli, diri ile ölünün misali gibidir."

* Hz. Ebü Hüreyre'nin rivâyetinde şöyle gelmiştir: "Resûlullah (aleyhissalatu vesselâm) buyurdular ki: "Allah Teâla hazretleri diyor ki: "Kulum, hakkımda nasıl bir zan yürütürse ben öyleyimdir. O, beni zikredince ben onunla beraberim. O beni içinden geçirirse, ben de onu içimden geçiririm. O, beni bir cemaat içerisinde anarsa, ben de onu, onunkinden daha hayırlı bir cemaatte anarım. O, bana bir karış yaklaşırsa ben ona bir arşın yaklaşıyorum. O bana bir arşın yaklaşırsa, ben ona bir kulaç yaklaşıyorum. O bana yürüyerek gelirse ben ona koşarak giderim."

* Ebü Ümâme (radiyallâhu anh) anlatıyor: "Resulullah (aleyhissalatu vesselam) buyurdular ki: "Kim yatağına temiz (abdestli) olarak girer ve uyku bastırıncaya kadar AIIah'ı zikrederse gecenin herhangi bir saatinde uyanıp da AIIah'tan dünya veya âhiret hayırlarından bir şey isterse AIIah Teâla, istediğini mutlaka ona verir."

* Hz. Muaz İbnu Cebel (radiyallahu anh) anlatıyor: "Kul, kendini Allah'ın azabından kurtarmada zikrullahtan daha müessir bir ameli işlememiştir."

TEFSİR...

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا () وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

Ahzab / 41-42. Ey inananlar! Allah'ı çokça zikredin. Ve O'nu sabah-akşam tesbih edin.

Çok zikir, zamanlara üstün gelen, ve takdis (ululama) temcid (Ululama), tehlil (la ilahe illallah sözü) tahmid (Hamd etme, elhamdülillah deme) gibi Allah'a layık zikrin çeşitlerini içine alır. Bununla birlikte zikir çeşitleri içinde tesbih'in (sübhanallah kelimesini söyleyerek Allah'ı ululama) vakitleri içinde sabah ile akşamın özellikle önemi ve faziletine işaret için de ve sabah-akşam O'nu tesbih edin buyurmuştur. Çünkü "tesbih" zikirlerin temeli, sabah ile akşam da meşhur zamanlardır. Bununla birlikte sabah akşam ifadeleri Türkçe'de olduğu gibi Arapça'da da bütün vakitleri içine almakla, devam anlamına kinaye de olur. Öte yandan zikir ve "tesbih" namazı dahi kapsar. Hem kendisi, hem de melekleri üzerinize, "salat" yağdırıyor.

SALAT, Allah'tan rahmet, meleklerden istiğfar, müminlerden dua demektir. Burada aynı fiilin, Allah'a ve meleklerine isnad edilmiş olması açısından rahmet ve istiğfarı kapsayan özel bir yardım mânâsını ifade etmesi gerekir. O'na kavuşacakları gün, öldükleri veya kabirden çıktıkları, yahud cennete girdikleri gün esenlik dilekleri selamdır. Her türlü sakınca, afetlerden selamet, uzaklık haberidir.

Güzel bir mükafat cennet, bir şahit, tanık olmak üzere. Allah'ın birliğine şahit, Allah'a nasıl kulluk edileceğine delil gösterilecek örnek ümmetin, tasdik, yalanlama, uymak veya uymamak gibi durumlarına, amellerine, yarın ahirette ilâhî huzurda tanıklık edecek şahit Allah'ın izniyle bir davetçi, Allah'ın birliğine ve iman vacip olan sıfat ve hükümlerine iman ile rızasına, O'na kavuşmaya, doğru gitmeye çağırıcı, hem de kendi kendine değil, Allah'ın izni ve müsadesiyle yardım ve başarılı kılması ile çağırıcı. Yukarıda "Ey Peygamber! Biz seni tanık müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik." (Ahzab, 33/45) buyrulduğu halde, burada bir de "O'nun izni ile" kaydı ile kayıtlanması, bu çağrının Allah tarafından özellikle yardım olmayınca yapılamayacak gayet zor bir iş olduğuna işaret ifade eder.

Nurlandırıcı, aydınlatıcı parlak bir kandil, cehalet ve şaşkınlık karanlıklarında akılları, gönülleri aydınlatıp doğru yolu gösteren bir ışık Allah'tan büyük bir lütuf. Allah'ın Muhammed ümmetine vaad edilmiş olan lütuf ve ihsanı, başka ümmetlere verilmiş olandan çok fazla ve çok büyüktür.³²

PIRLANTA SERİSİ...

Anmak, hatırlamak, yâdetmek ma'nâlarına da gelen zikir; sofîlerce, Allah'ın ad ve ünvanlarının teker teker veya birkaçının birarada tekrar edilmesinden ibarettir. Zikir, Allah'ı münferiden veya topluca anma yollarının (tarikatlara) bazılarında «ÔŞÔâ, bazılarında mürşid ve rehberin tayinine göre bazılarında da daha değişik isim ve ünvanlarla edâ edilir.

Zikir de, tıpkı şükür gibi hem lisân, hem kalb, hem beden, hem de vicdanın bütün erkânıyla yerine getirilen bir vazife ve bir kulluk borcudur. Cenâb-ı Hakk'ı bütün esmâ-i hüsnasıyla, bütün sıfât-ı kudsiyesiyle yâd etmek, hamd ü senâsıyla gürlemek, tesbih u temcîdlerle gerilmek, kitabını okumak, O'nun rehberliğine sığınmak; kâinat kitâbındaki âyât-ı tekvîniyesini ma'nâyı harfiyle mırıldanmak; aczini, fakrını duâ ve münâcât lisânıyla ilân etmek... Evet, bütün bunların hepsi lisâna âit birer zikirdir.

Başta "Latîfe-i Rabbaniyye" olmak üzere vicdanın bütün rûkûnlarıyla Allah'ı yâdetmek, yâni O'nun varlığına dair delillerin mülâhazasıyla oturup-kalkmak, varlık kitabında sürekli parlayıp duran ve her an bize ayrı ayrı şeyler fısıldayan ilâhî isim ve sıfatları düşünmek; sonra da O'nun cihan çapındaki rubûbiyet ahkâmını, bu ahkâm karşısında sorumluluklarımızla alâkalı mes'eleleri, emr ü nehiyleri, va'd u vaîdleri, mükafât u mücazâtı tefekkür etmek; enfüsî ve âfâkî yollarla varlık ve varlığın perde arkası sırlarını araştırmak; bu araştırmalar esnasında basar ve basîrete açılan uhrevî güzellikleri tekrar ber tekrar temâşâ etmek.. zerreden seyyârelere kadar herşeyin, "âlem-i kuds" hesabına atan birer nabız, âlem-i lâhut'a nûrefşan birer tercüman ve "Hakîkatü'l-Hakâik"a birer menfez olduklarını tasavvur etmek de bir kalbî zikirdir. Her zaman bir nabız gibi

atan varlığı duyabilenler, bir hatîb gibi konuşan âlem-i lâhutu dinleyebilenler ve bu menfezlerden celâl ve cemâl tecellilerini temâşâyâ muvaffak olanlar, gözlerin görmediği, kulakların işitmediği öyle rûhanî zevklere ulaşırlar ki bu zevk zemzemesi içinde geçen hayatın bir saati yüzlerce seneye muâdil gelebilir.. gelebilir ve bu kudsî seyahat o zevkli sonsuzluğuyla, vâridât ve manevî hazlar "salih dâiresi" içerisinde köpüre köpüre devam eder gider. Sübühât-ı Vechin nurları her yanı sardığı bu noktada insanın müşâhedeleri insanı aşar. Aşar da her gönül erbâbı ve her isti'dât, zâtü'l-emre muvâfık olsun-olmasın, duyup hissettiği şeylerle bir zikir velvelesi içine çekilir; derken, ihtiyârî-gayri ihtiyârî, esmâ-i ilâhîyi mırıldanmaya başlar.

Herhalde böyle bir kurbiyet, böyle bir maiyyet atmosferinde geçen saniyeler, -tabîî vâridâta açık münevver saniyeler- kapalı ve nursuz senelerden daha bereketli ve daha ebediyet buudludurlar. Bu mübârekiyete işâret için hadîs olarak rivâyet edilen bir kutlu sözde: " - Benim Allah ile öyle bir ânım vardır ki o esnâda Bana ne bir mukarreb melek ne de bir nebiyy-i mürsel ulaşamaz" buyrulur.

Emir ve yasakları ciddî bir duyarlılıkla hayata taşıyıp yaşamak, her emir ve her yasakla kendisine yapılan teklifleri vicdanında hissederek, iştiyakla emirlerin ifâsına koşmak ve derin bir mes'ûliyet şuuruyla yasaklardan kaçınmak da bedenî zikirdir ki lisânla yapılan zikrin derinliği de büyük ölçüde bu ikinci zikirden kaynaklanmakta ve bu "anilmerkez" güçle bir ölümsüz ses hâline gelmektedir. Bedenî zikir daha çok, ulûhiyet kapısının tokmağına dokunarak, o dergâha kabul yollarını araştırarak ve beşerî olan acz u fakrimizi îlân ederek İlâhî kudret, İlâhî kuvvet ve İlahî gınâya ihtiyacımızı arz hamlesidir.

Evet, zikreden ve zikrinde ısrarda bulunan zâkir, Cenâb-ı Hakk'la mukâvele yapmışçasına hıfz u himâye ve inâyet seralarına alınmış olur ki " -Anın Beni ki anayım sizi" (Bakara, 2/152) İlâhî fermânı da fakrın ayn-ı kuvvet, aczin ayn-ı gınâ hâline geldiği bu sırlı keyfiyeti ifâde etmektedir.

Yani siz, Allah'ı zikr u fikr u ibadetle yâdedeceksiniz, O da sizi teşrîf ve tekrîmle anacak.. siz duâ ve münacâtlarla O'nu

mırıldanıp duracaksınız, O da icâbetle size lütuflar yağdıracak.. siz dünyevî işlerinizin arasında O'nu unutmayacaksınız, O da dünya ve ukbâ gâilelerini bertaraf ederek sizi ihsanla şereflendirecek.. siz yalnız kaldığınız zamanlarda da O'nunla dolup taşacaksınız, O da yalnızlıklara itildiğiniz yerlerde size "Enîs u Celîs" olacak.. siz rahat olduğunuz zamanlarda O'nu dilden düşürmeyeceksiniz, O'da rahatınızı kaçıran hâdiseler karşısında rahmet esintileri gönderecek.. siz O'nun uğrunda cihad edip O'nu cihana duyuracaksınız, O da sizi dünya ve ukbâ zilletlerinden kurtaracak.. siz O'nun yolunda ihlâslı olacaksınız, O da sizi gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, insan tasavvurunu aşan hususî iltifat ve hususî pâyelerle şereflendirecek... Böylece, zikir arzusu, zikir cehdi, zikre mazhariyet nimetiyle kıymete ulaşacak, derken Allah da bu tevîk ve hidâyet lütfunu hususî ihsanlarıyla daha bir buudlaştıracaktır ki, " Bana sürekli şükredin ve sakın nankörlüğe düşmeyin!" (Bakara, 2/152) Emr-i Rabbanisi de işte, zikirden şükre, şükürden zikre bu salih dâireyi ihtar etmektedir.

Zikir bütün ibâdetlerin özüdür ve bu özün özü de Kur'ân-ı Kerîm'dir. Ondan sonra da, Hazret-i Sâhib-i Şeriat'tan sâdır olan nurlu sözler gelir.

Cehrî, hafî her şekliyle zikir, duygu, düşünce ve şuur çevresinde halkalanan ziyâ-i sübuhât-ı vechin bedene taşınması ve rûha mâl edilmesi amelîyesidir.

Zikir, Cenâb-ı Hakk'ın gizli-açık nimetleri karşısında O'nu inscin herkese ilân etmenin ünvânıdır. Bu ilân kesildiği an yeryüzü ve ondaki varlıkların da hikmet-i vücudu kalmaz. Peygamber beyânıyla -aleyhi ekmelü't-tehâyâ- yeryüzünde "Allah Allah" diyenlerin kalmayışı Kıyametin kopmasıyla irtibatlandırılmıyor mu?..

Hangi şekliyle olursa olsun "zikrullah" yolu Hakk'a ulaşma yollarının en kavîsi ve en emînidir. O olmadan Hakk'a vuslat zordur. Evet, vicdanların şuurla O'nu anması, letâifin O'na dem tutması ve lisânın bu armoniye tercümân olması sonsuzluk yolunun yolcuları için ne tükenmez bir zâd u zahîre ve ne bereketli bir kaynaktır!

Zikrullah, kurbet helezonunda bir seyahattir; dil, duygu, gönül bir koro teşkil edip de Allah'ı anmaya durdu mu insan bir anda kendini sırlı bir asansör içinde bulur ve bir lahza rûhların uçuşup durduğu iklime ulaşır. Ulaşır da gök kapılarının aralığında neler neler seyreder..!

Zikrullahın muayyen bir vakti yoktur. Namaz bütün ibâdetlerin pîri ve din sefinesinin direği olduğu hâlde belli zamanlarda edâ edilir ve edâ edilmesi caiz olmayan vakitler de vardır.

Zikrullah ise, zamanın her diliminde serbest dolaşıma sahiptir ve herhangi bir hâl ile de mukayyet değildir. " -Onlar Allah'ı ayakta, oturarak, hatta yan gelip yatarken de anarlar" (Âl-i İmrân, 3/191) fehvâsınca, ne zaman itibâriyle ne de hâl itibâriyle zikrullah'a tahdid konmamıştır.

Kitab, sünnet ve selef-i salihînin eserlerinde, zikrullahdan daha fazla birşeye tergîb ve teşvîk yapıldığını hatırlamıyorum. Namazdan, cihada kadar o, her ibadetin içinde can gibidir, kan gibidir.

Ancak, herkesin zikri, zikredilenin onun duyguları üzerinde te'siri ölçüsündedir ki; sofiler buna "müşâhede" veya "huzur-u kalb" derler. Bazıları, Cenâb-ı Hakk'ı anarak bir sırlı yol ile kalbinde O'na ulaşır. Bazıları da vicdanlarında O'nu "kenzen" bilir ve derûnlarındaki nokta-i istinât ve nokta-i istimdât sayesinde sürekli maiyyette olur. Bu seviyenin insanları için her yeni anış, bir inkitâ vesilesi olması itibariyle cehalettir. " - Allah biliyor ki ben O'nu şimdi anmıyorum, anmak ne demek, ben O'nu hiç unutmadım ki..!" sözü de bu anlayıştaki insanların düşüncelerini ifâde etmek için sadır olmuştur.³³

ALLAH'I NE KADAR ZİKRETMELİYİZ YA DA ZİKİR NE ÖLÇÜDE OLURSA YETERLİ DENEBİLİR?

Zikir; anma-hatırlama, belli duaları belli bir sayı ve şekilde okuma, Allah'ı dil ve kalb ile yâdetme ve hayatı duyarak yaşayıp varlığın koridorlarında gezerken hemen her nesneden Allah'a ait bir mesaj alma demektir. Her ne kadar zikir dendiğinde, Esmâ-i Hüsnâ'dan bazılarını veya bir kısım duaları tekrar etme

anlaşıyorsa da asıl olan kalb ve latîfe-i Rabbaniye'nin bu hatırlama ve anmaya bağlanmasıdır.

Dille yapılan zikirde özellikle Cenâb-ı Hakk'ın isimleri tekrar edilmektedir. Bir mürşidin irşadı ve gözetiminde, o En Güzel İsimler'den bazıları belli bir sayıya göre söylenmektedir. Sayı mevzuunda Kitap ve Sünnet'te kat'î bir şey yoktur. Fakat selef-i salihinden bazıları, o mübarek isimleri ebced hesabındaki karşılıklarına göre çekmişlerdir. Meselâ, Allah lafz-ı celâlinin ebced karşılığı 66'dır. Zikir sırasında bu lafz-ı celâl'i bazıları 66 kez, bazıları da 66'nın katları adedince tekrar etmişlerdir. Bununla beraber, Esmâ-i İlâhî'den hangisinin sizin üzerinizde galip ve hakim olduğunu biliyorsanız, o isme devam etmenizi tavsiye etmişlerdir. Meselâ "**Latîf**" ismine mazhar olabilirsiniz. O zaman her namazdan sonra onu 129 defa söylersiniz; çünkü bizim bildiğimiz iki ebced hesabından birine göre Latîf ismi 129'a denk düşmektedir.

Zikir adına bazıları "**Lâ mevcûde illallah**" bazıları "**Lâ meşhûde illallah**" ya da "**Lâ ilâhe illallah**" ve bazıları da "**lâ**" dan sonra bütün esmâ-i ilâhîyi birden mülâhaza ederek "**illallah**" demişler ve böyle küllî bir şuur ve küllî bir mülâhaza ile "**kelime-i tevhîd**"e devam etmişlerdir. Tekyelerde zikir dendiğinde çoğunlukla "**Lâ ilâhe illallah**" çekme anlaşılmıştır. Bu zikir "**O'ndan başka Ma'budu bi'l-Hak, Maksûdu bi'l-istihkak yok, sadece O var.**" manasını ifade etmesi açısından kamil bir zikirdir. Hemen hemen bütün değişik tasavvuf yolları veya tarikat versiyonları "**Lâ ilahe illallah**"ta birleşir, onu çeker, sonra da "**Muhammedu'r-Rasulullah**"la zikri bağlarlar.

Aslında zikir daha şümullü düşünülmelidir; yani anma, unutan bir insanın hatırlaması olarak değil de hatırlamanın sürekli olması, her fırsatta O'nu bir kere daha yâdetme ve bunun insan tabiatının bir yanı haline gelmesi şeklinde anlaşılmalıdır. Bu zaviyeden namaz, oruç, zekat, hac ve tefekkür de bir zikirdir.

Meselâ namaz, zatında potansiyel olarak hatırlatıcı bir güce sahiptir. Kur'an-ı Kerim, "**ve ekimi's-salâte lizikrî - Beni hatırlamak için namaz kıl**" (Taha/14) ayetiyle bu hakikati

nazara verir. **“Gündüzün her iki tarafında ve gecenin saçaklarında (gündüze yakın olan saatlerinde) namaz kıl! Muhakkak ki, iyilik kötülükleri giderir. İşte bu, (Allah’ı) ananlar için bir hatırlatmadır.”** (Hûd/114) ayeti de bu hususu ifade eder. Bu ayetten anlaşılan şey, kılınan her namazın, yekûn bir hasenat teşkil etmesi ve bu hasenatın seyyiatı silip süpürüp götürmesidir. Ayrıca ayet-i kerimenin sonunda, **“Zâlike zikrâ li’z-zâkirîn - İşte bu, Allah’ı ananlar için bir hatırlatmadır”** denilerek, namazın hatırlatıcı gücü bir kere daha nazarlara verilmektedir.

İşte zikri, Esmâu’l-Hüsnâ’dan bazı isimleri çokça tekrarlama, O’nu anma; hatırlamayı namaz, oruç gibi ibadetlerimizle sürekli hale getirme ve bu yâdetmeyi tefekkürle iyice derinleştirerek bütün benliğimize mâl etme çerçevesinde anlamak lazımdır.

Zikirde zirve nokta başta **“Latîfe-i Rabbaniye”** olmak üzere vicdanın bütün rükünleriyle Allah’ı yâdetmek, yâni varlık kitabında sürekli parlayıp duran ve her an bize ayrı ayrı şeyler fısıldayan ilâhî isim ve sıfatları düşünmek; enfûsî ve âfâkî yollarla varlığı ve varlığın perde arkası sırlarını araştırmak; her zaman bir nabız gibi atan varlığın O’na şahitlik edişine dair mülâhazalarla oturup-kalkmak şeklindeki kalbî zikirdir.

Zikrullahın muayyen bir vakti yoktur. Zikretme, zamanın her diliminde serbest dolaşıma sahiptir ve herhangi bir hâl ile de mukayyet değildir. **"Onlar Allah’ı ayakta, oturarak, hatta yan gelip yatarken de anarlar"** (Âl-i İmrân/191) fehvâsınca ne zaman, ne de hâl itibârıyla zikrullah’a tahdid konmamıştır.

Ayrıca, Cenab-ı Hak Kur’an-ı Kerim’de **“Yâ eyyuhe’llezîne âmenü’z-kürullâhe zikran kesîrâ ve sebbihûhu bükraten ve asîlâ - Ey iman edenler! Allah’ı çok zikredin, sık sık anın. O’nu sabah akşam takdis ve tenzih edin”** (Ahzâb/41-42) buyurmaktadır. Bu, bize gösterilen bir hedef, yakalamamız gereken bir ufuktur. Cenâb-ı Hakk’ı bize bahsettiği nimetler ölçüsünde anmaya çalışmamız gerekir. Ne var ki, hiç bir zaman Rezzâk-ı Kerîm’in nimetlerine gereğince karşılık veremeyiz.. veremeyiz zira, her gün binlerce defa O’nu ansak, nimetlerine şükretsek de bu Cenab-ı Allah’ın üzerimizdeki nimetlerine karşı

çok az bir şükür sayılır. Çünkü **"Ve in teuddû ni'metallahi lâ tuhsûhâ - Allah'ın nimetlerini saymaya kalksanız sayamazsınız"** (İbrahim/34) fehvasınca O'nun sayılamayacak kadar çok nimeti vardır üzerimizde..³⁴

NAMAZIN ZİKİR VE TEVBE BUUDU

Soru: "Beni (zikir) hatırlamak için namaz kıl" ayetindeki namaz ile zikir arasındaki münasebeti biraz açar mısınız?

Zikir, mümini Allah'a en seri şekilde yaklaştıran bir ibadet ve gaflet bulutlarını dağıtan en tesirli bir rüzgardır. Zikir; anma-hatırlama ve insanın hayatı duyarak yaşaması ya da varlığın koridorlarında gezerken hemen her nesneden Allah'a ait bir mesaj alması demektir. Bu mânâda zikir ile namaz arasında sıkı bir irtibat söz konusudur. Hatta diğer ibadetlerdeki zikir, namazdaki zikrin yanında ancak, tâli bir mübarekiyeti hâizdir. Zaten o ölçüde Allah'ı hatırlatacak ve insanın görme, düşünme, anlama ve değerlendirme ufkundan gafleti izale edecek başka bir ibadet olsaydı, Allah, namazın yerine o ibadeti emir ve tavsiye buyururdu.

Namaz, zatında potansiyel olarak hatırlatıcı bir güce sahiptir. Kur'ân-ı Kerim, "ve ekimi's-salate lizikrî; Beni hatırlamak için namaz kıl" (Taha, 20/14) ayetiyle bu hakikati hatırlatır. Evet, ayette de ifade edildiği gibi hatırlama (zikir) ile namaz arasında sıkı bir münasebet vardır. Namazın bu ölçüdeki öneminden ötürü Kur'an'da Allah (c.c), günde beş vakit namazı sık sık vurgulamıştır.

Oruç, gizli bir ibadettir ve oruçlu bir kimsenin oruçlu olduğunu kimse bilemez. Vaki oruç, gizliliğinden ötürü nezd-i uluhiyyette de ayrı bir hususiyet arz eder ki, Allah (c.c), onu da kudsî bir hadisiyle tebcil ederken, "Oruç bana aittir ve mükafatını da ben veririm" buyurur. Ancak eğer Allah (c.c), oruçta da namazdaki zaruri temadî söz konusu olsaydı, bize savm-ı Davud gibi gün aşın oruç tutmayı farz kılardı. Bu itibarla denebilir ki, namazın bu çok güçlü hatırlatma tesiri, kat'iyen başka bir ibadette mevcut değildir. Belki cuma namazı veya hac

gibi küllî ibadetlerde böyle güçlü bir tesirden söz edilebilir ve bunların hatırlatıcılığı önemli seviyede bir zikir sayılabilir. Ancak, bunlar dahi namaz gibi her gün ve aynı zamanda günde beş defa olmadığı için namazın yerini tutmaları mümkün değildir.

Namaz, insanları günahlardan arındıran ve ondaki isi-pası temizleyen bir kurna gibidir. Her gün onda beş defa yıkananlar günahlarından arınır ve tertemiz hale gelirler. "Gündüzün her iki tarafında ve gecenin saçaklarında (gündüze yakın olan saatlerinde) namaz kıl! Muhakkak ki, iyilik kötülükleri giderir. İşte bu, (Allah'ı) ananlar için bir hatırlatmadır." (Hûd, 11/114) ayeti, bu gerçeği delillendirmektedir. Bu ayetten anlaşılan şey, kılınan her namazın, yekûn bir hasenat teşkil etmesi ve bu hasenatın seyyiatı silip süpürüp götürmesidir. Ayrıca âyet-i kerimenin sonunda, "Zâlike zikrâ li'z-zâkirîn; İşte bu, Allah'ı ananlar için bir hatırlatmadır" denilerek, namazın hatırlatıcı gücü bir kere daha nazarlara verilmektedir.

Zikir ile namaz münasebetini bu şekilde tesbit ettikten sonra, tevbe ile namaz arasındaki irtibata gelince; tevbe, kişinin Allah'a yönelmesi ve kendi içini Allah'a (c.c) açıp dökmesidir. Tevbe, Allah'ın, bizim mahiyetimize dercettiği günahlarla deformasyona uğrayan temiz ve latif duygularda, yeniden bir yapılanma meydana getirme ameliyesidir.

Her günah işleyen insan, sevaptan yüzünü çevirip küfre doğru bir adım atmış sayılır. Evet Üstad Hazretleri'nin de ifadeleriyle "Her günah içinde küfre giden bir yol vardır." Öyleyse her günah işleyen, bir adım Allah'tan uzaklaşmış ve bir adım da şeytana yaklaşıyor demektir. Tevbe ile insan, "Eyledim hadsiz günah, nihayet tasmalı boynumla döndüm sana hâhî" diyerek, tekrar Allah'a dönmüş olur ki, böyle bir insan aynı zamanda seyyiatını da hasenata çevirmiş sayılır. Üstad'ın yaklaşımı ile tevbe, insanı sürekli kötülöklere açık olan kabiliyetlerini, hayra tevcih etmektedir ki, bu da potansiyel olarak insanın hayır yapması demektir. İşte namazda da bu durum söz konusudur. Zira namaz, insanda gerçek mânâda bir tevbe şuuru meydana getirir. Her ne kadar insan, günde beş defa kavî olarak tevbe etmese bile, onun kılmış olduğu

namazlar, fiilî bir tevbe yerine geçmektedir. Kaldı ki, namazda okunan evrad u ezkarda, tevbe-istiğfar mânâsı taşıyan birçok dua ve ayetler vardır. Mesela; mümin namaza, "Allahu ekber" sözüyle başlamaktadır. Allahu ekber'le başka işlerden kopma ve kesilme adına âdeta eldeki fikir ve şuur balyozu malâyânî şeylerin üzerine indirilmekte ve Allah (c.c)'a teveccüh edilmektedir. Evet namazda, masivadan kopma ve Hakk'ın davetine icabet edip, ' O'na yönelme söz konusudur. Ne var ki, böyle bir teveccühü, herkes ancak kendi kamet-i kıymetine göre gerçekleştirebilmektedir.

Daha sonra "Subhanekallahümme ve bihamdik" gelir ki, bu, makam-ı cem'in ifadesi bir sözdür. Subhaneke, "Şu varlık içinde Sana şerik koşulabilecek hiçbir şey yoktur. Sen, zatında, sıfatlarında ve icraatında teksin. Ne benim ef'alim, ne de kainatta cereyan eden hadiseler, Senden başkasına verilemez. İşte ben, böyle bir şirk düşüncesine sırtımı dönüyor, Seni tesbih ve takdis ediyorum" demektir.

Ve bihamdik, "hamd yalnızca Sana mahsus" anlamına gelir. Subhaneke sözünde Cenab-ı Hakk'ı bütün noksanlıklardan tenzih ederek, vâhidî tecelliye karşı tam bir ubudiyet ortaya koyma mânâsı, böyle bir tenzih ifadesinden sonra gelen 'Ve bihamdik'le insan, "Ben, bu mânâyı ihata edemem ama Sen, bana bunu duyuruyorsun. Zira Sen bunları bana duyurmazsan ben duyup hissedemem. Öyleyse ben Seni bir taraftan tesbih ederken, aynı zamanda hamdle medyuniyet ve şükranlanlarımı da sadece sana takdim ederim demektir.

Ve tebareke'smük, "Senin ismin bereket kaynağıdır. Benim gibi boynu tasmalı, ayağı pırangalılara, o engin hazinenden bir şeyler versen ne çıkar! Zira Sen, Seni inkar edip, şirke koşanlara bile nice nimetler bahşediyorsun. Ben de bütün günah ve inhıraflarıma rağmen, Sana teveccüh ederek, Senin bereket kaynağı mübarek ismine sığınıyor ve Alvar İmamı edasıyla;

Kerem kıl, kesme Sultanım keremin bînevâlerden,
Kerem kesmek yakışır mı Keremkâne gedâlerden"
diyerek huzurunda inim inim inliyorum, demektir.

'Ve teâlâ ceddük'te, "Senin şanın mütealdir. Nitekim Sultana sultanlık, gedaya da gedalık yaraşır. Ben çok düşüp kalkmış olabilirim, ancak şimdi iki büklüm olup kapına geldim; zira Sen'den başka gidecek melce ve menca yoktur.. ve bu mülâhazada; evet günah bana yaraşmaz doğru, fakat af da Senin şanıdır" mânâsı vardır.

'Ve lâ ilâhe ğayruk' ise, "Başkasına nasıl dönebilirim ki; Sen'den başka Mabud u bi'I-hak ve Maksud u bi'1-istihkak yoktur" demektir.

Evet, namazda Allahu ekber'den başlayıp selam verene kadar hep böyle tevbe yörüngeli bir teveccüh sözkonusudur ve işte bu teveccüh zamanla kulu, adım adım ihsan yamaçlarına doğru götürebilir...³⁵

RİSALE...

İ'lem Eyyühel-Aziz! Tohum olacak bir habbenin kalbi, yani içi delindiği zaman, elbette sünbüllenip neşv ü nema bulamaz; ölür gider. Kezalik ene ile tabir edilen enaniyetin kalbi, Allah Allah zikrinin şua ve hararetiyle yanıp delinirse, büyüyüp gafletle firavunlaşamaz. Ve Hâlık-ı Semavat ve Arz'a isyan edemez. O zikr-i İlahî sayesinde, ene mahvolur.

İşte Nakşibendîler, zikir hususunda ittihaz ettikleri zikr-i hafî sayesinde kalbin fethiyle, ene ve enaniyet mikrobunu öldürmeğe ve şeytanın emirberi olan nefs-i emmarenin başını kırmağa muvaffak olmuşlardır. Kezalik Kadirîler de zikr-i cehrî sayesinde tabiat tagutlarını tar ü mar etmişlerdir.

KELİME-İ TEVHİDİN TEKRAR ZİKRİ

İ'lem Eyyühel-Aziz! Kelime-i Tevhid'in tekrar ile zikrine devam etmek, kalbi pek çok şeylerle bağlayan bağları, ipleri kırmak içindir. Ve nefsin tapacak derecede sanem ittihaz ettiği mahbublardan yüzünü çevirtmektir. Maahaza, zâkir olan zâtta bulunan hasse ve latifelerin ayrı ayrı tevhidleri olduğuna işaret olduğu gibi; onların da onlara münasib şerikleriyle olan alâkalarını kesmek içindir.

ALLAH NE FİAT İSTİYOR?

Sual: Tablacı hükmünde olan insanlara bir fiat veriyoruz. Acaba asıl mal sahibi olan Allah, ne fiat istiyor?

Elcevab: Evet o Mün'im-i Hakikî, bizden o kıymettar ni'metlere, mallara bedel istediği fiat ise; üç şeydir. Biri: Zikir. Biri: Şükür. Biri: Fikir'dir. Başta "Bismillah" zikirdir. Âhirde "Elhamdülillah" şükürdür. Ortada, bu kıymettar hârika-i san'at olan nimetler Ehad-i Samed'in mu'cize-i kudreti ve hediye-i rahmeti olduğunu düşünmek ve derketmek fikirdir. Bir pâdşahın kıymettar bir hediyesini sana getiren bir miskin adamın ayağını öpüp, hediye sahibini tanımamak ne derece belâhet ise, öyle de; zâhirî mün'imleri medih ve muhabbet edip, Mün'im-i Hakikî'yi unutmak; ondan bin derece daha belâhettir.

Ey nefis! böyle ebleh olmamak istersen; Allah nâmına ver, Allah nâmına al, Allah nâmına başla, Allah nâmına işle. Vesselâm.³⁶

ZİKİR VE FİKİR

Bu seyr ü sülûk-u kalbînin ve hareket-i ruhaniyenin miftahları ve vesileleri, zikr-i İlâhî ve tefekkürdür. Bu zikir ve fikrin mehasini, ta'dad ile bitmez. Hadsiz fevaid-i uhreviyeden ve kemalât-ı insaniyeden kat-ı nazar, yalnız şu dağdağalı hayat-ı dünyeviyeye ait cüz'î bir faidesi şudur ki: Her insan, hayatın dağdağasından ve ağır tekâlifinden bir derece kurtulmak ve teneffüs etmek için; herhalde bir teselli ister, bir zevki arar ve vahşeti izale edecek bir ünsiyeti taharri eder.

Medeniyet-i insaniye neticesindeki içtimaat-ı ünsiyetkârane, on insanda bir ikisine muvakkat olarak, belki gafletkârane ve sarhoşçasına bir ünsiyet ve bir ülfet ve bir teselli verir. Fakat yüzde sekseni ya dağlarda, derelerde münferid yaşıyor, ya derd-i maişet onu hücre köşelere sevk ediyor, ya musibetler ve ihtiyarlık gibi âhireti düşündüren vasıtalar cihetiyle insanların cemaatlerinden gelen ünsiyetten mahrumdurlar. O hal onlara ünsiyet verip teselli

etmez.

İşte böylelerin hakikî tesellisi ve ciddî ünsiyeti ve tatlı zevki; zikir ve fikir vasıtasıyla kalbi işletmek, o hücre köşelerinde, o vahşetli dağ ve sıkıntılı derelerde kalbine müteveccih olup "Allah!" diyerek kalbi ile ünsiyet edip, o ünsiyet ile, etrafında vahşetle ona bakan eşyayı ünsiyetkârane tebessüm vaziyetinde düşünüp, "Zikrettiğim Hâlıkımın hadsiz ibadî her tarafta bulunduğu gibi, bu vahşetgâhımda da çokturlar. Ben yalnız değilim, tevahhuş manasızdır." diyerek, îmanlı bir hayattan ünsiyetli bir zevk alır. Saadet-i hayatiye mânasını anlar, Allah'a şükreder.

NÜKTELER...

ANAHTARIN DIŞLİLERİ

Bir hadis meâlini hatırlayanlar, Vehab bin Münebbih'e sordular: "Cennetin anahtarı "Lâ ilâhe illâllah" değil midir?" Cevap verdi: "Evet, Cennetin anahtarı Kelime-i Tevhid'dir. Ancak anahtarın dişleri eksik olmamalıdır. Sadece söylenip şuurla düşünülmemeyen bir Kelime-i Tevhid, dişleri eksik anahtar gibidir. Dualar okunup zikirler yapılırken mânâyâ dönülmeli, iç âleme dalınmalı, tefekkür ve vicdani muhasebe yapılmalı ki, maksat hâsıl olsun: Anahtarın Cennet kapısını açacak dişleri de te'min edilmiş olunsun."

KASAP TAHİRİN TESBİHİ

"O'nu tanıyan ve itaat eden zindanda dahi olsa bahtiyardır. O'nu unutan saraylarda da olsa zindandadır, bedbahttır."
(**Bediüzzaman**)

Kunduracılar esnafından iri yan, cesur bir adam. Afyon ve civarını haraca bağladığı için "Belâlı Tahir" diye tanınırken, karısına sarkıntılık eden bir alçağı kösele bıçağıyla doğrayınca, "Kasap Tahir" diye anılmaya başlamış.

Hem ellerinden hem ayaklarından prangaya vurulan idam mahkûmu Tahir, hücrelerinden hava almak için hapisane bahçesine çıkarıldığı zamanlarda bile bu zincirlerle dolaşırken, bir gün bahçede Üstad Bediüzzaman'la karşılaşır.

Üstad'ın "sûreti"nden "siyref'ini okuyan Kasap Tahir, derdini ummana atmanın kıvranışı içinde:

-Ne olur bana dua buyurun! Kurtarın beni bu halden Hocam!., diye yalvarıp yakarınca, Üstad:

-Bu sana takılan şeyler, senin idam mahkûmiyetinin zincirleri değildir! Senin tesbihindir bunlar!.. Sen namazına başla, teşbihini çek, ben de dua edeceğim, inşaallah kurtulursun!., diye nasihatte bulunur.

O andan itibaren Allah dostunun gönül frekanslarıyla ihtizaza gelen Tahir, madden ve manen temizlenip tahir hale gelir ve namaza başlar. Namaz sonunda kendisini bağlayan zincirlerin halkalarını bir bir sayar. Bir de ne görsün; tamı tamına otuz üç halkadır zincir. O andan itibaren o zinciri de teşbih edinir temiz Tahir...

Ve günler, haftalar, aylar derken, bir süre sonra Üstadının kerameti gerçekleşir ve daha önce ruhu hürriyetine kavuşan Tahir, 1950 affıyla da cismi hürriyetine kavuşur.³⁷

ALLAH'I ANMAK

Sen bil ki, bütün ibadetlerden murad Allahü Teâlâ'yı anmak, zikretmektir. Ve Allahu Teâlâ da şöyle buyurur

"Gerçektir kî, namaz, kötü işlerden, inkâr edilmiş şeylerden insanı uzaklaştırır. Ve gerçektir ki, Allah'ın zikri amellerin en yücesidir." (Ankebud sûresi: 45). Kur'ân okumak bütün ibadetlerin en fazileti i sidir. Çünkü Allahü Teâlâ'nın sözleri, kelâmıdır. Allahü Teâlâ'yı yâd ellincidir. Kur'ân-ı Kerim'de her ne şey varsa Allahü Teâlâ'nın zikrini tazeleyicidir. Oruç'tan maksat, şehvetleri zayıf kılmaktır. Çünkü vücut şehvetten kurtulunca, temiz ve safı hale gelir. Ve Allahü Teâlâ'nın zikrine karargâh olur. Eğer gönül şehvetle dolu olursa Allahü Teâlâ'nın zikri onda karar bulmaz. Ve zikir, zikredene tesir etmez. Hac ise Allahü Teâlâ'nın Evi'ni ziyaret etmektir. Bundan da maksat yine Allahü Teâlâ'yı zikretmek, anmaktır. Ve Allahü Teâlâ'nın huzuruna ermeğe şevki arttırmaktır. Böylece bütün ibâdetlerin ruhu ve en seçkini Allahü Teâlâ'nın zikridir. Halta Müslümanlığın temeli, aslı olan tevhid

kelimesi ki, "La İlahe illallah — Allah'tan başka Allah yoktur" sözüdür, o dahi zikrin kendisidir. Öteki ibâdetlerin hepsi de zikri desteklemek ve kuvvetlendirmek içindir. Allahü Teâlâ'nın seni anması da senin onu zikrinin bir semeresi, bir yarandır. Ve sana bu yarardan da daha nice yararlar hâsıl olur. Bundan ötürüdür ki, Hak Teâlâ Hazretleri şöyle buyurmuştur: "Beni anın ki, ben de sizi anayım." (Bakara Suresi: 152). Bu anış süresiz, devamlı, her zaman olmalıdır. Her zaman olmazsa, bari çok zamanlarda olmalıdır. Ve kurtuluş bulmak ancak bu anışlarla, mümkün olur. Cenâb-ı Hak şöyle buyurmuştur; "Eğer felah (kurtuluş) dilerseniz felah bulmanın anahtarı Allah'ı çok zikretmektir." (Enfâl Sûresi: 45). Allahü Teâlâ, az zaman değil çok zaman zikredilmelidir. Bundan ötürüdür ki, Allahu Teâlâ Kur'ân-ı Kerim'inde şu buyruğu bildirmiştir: "Ne mutlu o **kavme ki, ayak üzeri olsalar, yatsalar ve otursalar Allah'ı her zaman zikrederler.**" (Âl-i İmran Sûresi: 19). Yine Allahu Teâlâ, zikir için Kur'an-ı mübininde şöyle buyurmuştur: "Sabah ve **akşam Allahu** Teâlâ'yı gizlice, **içten** an, zari **zari** ağla. Hiç bir vakit **gafil** olma." (A'râf Sûresi: 205). Resûlullah Efendimiz'e Ashab-ı kiramı: Yâ Resûlâllah, dediler, amellerin hangisi daha faziletlidir? O da şöyle buyurdu: Öldüğün halde dilinin Allahü Teâlâ'nın zikri ile yaş olmasıdır. Sonra da ashabına şöyle bir soru sorup dedi ki: Size amellerinizin en hayırlısından, sadaka verilen altın ve gümüşten daha hayırlı olanından, kâfirle gaza edip onlar sizin, siz onların boyunlarını vurmanızdan daha hayırlı olan amellerden söz açayım mı? diye sordu. Sahabeleri: Ey Allah'ın Resulü, O nasıl bir ameldir? dediler. Resûlullah Efendimiz: Allahü Teâlâ'yı anmaktır! diye buyurdu.³⁸

ZİKRİN HAKİKATİ

Sen bil ki, zikir dört derecedir:

Birinci Derece: Dil ile olan zikirdir. Ama gönül ondan gafilidir. Bunun tesiri zayıftır. Lâkin bütün bütün de tesirsiz değildir. Zira hizmetle meşgul edilen dilin fazileti, boş şeylerle uğraşan dilden daha üstündür. Abes şeylerle uğraştırılan ya da hiç bir sele meşgul edilmeyen dil muattal, tembel bırakılmış olur.

İkinci Derece: Bu zikir gönülde olan zikirdir. Ama orada karar tutmamıştır. Gönlü ona karar tutturulur. Eğer bu cehd ve gayret olmazsa gönül gaflette ve nefsin endişesinde olur.

Üçüncü Derece: Zikrin gönülde yerleşmesi, karargâh kurmasıdır. Kalb ancak onunla meşgul olmaktan başka şeylerle uğraşamaz.

Dördüncü Derece: Bu türlü zikir, kişinin gönlüne galip değildir. Belki zikrolunanın zatı galiptir ki, bu da Allahü Teâlâ'dır. Bu ikisi arasında fark vardır. Birinin gönlü zîkrolunanı dost tutar, öteki ise zikri dost tutar, Kemal derecesinde olanı, zikir sevdasının gönülden gitmesi, yalnız zikrolunan zatın, yâni Allahü Teâlâ'nın gönülde kalmasıdır. Eğer zikir, Arapça ya da Farsça olsa veya başka ne dille olursa olsun endişelerden uzak olmalıdır. Belki bu bile endişe olabilir. Ve hiç bundan başka bir şeyin oraya sığması mümkün değildir. Bu derecede olan hâle, aşın sevginin, çok muhabbetin neticesidir ki, bu muhabbete **Gaşy** (kendisinden geçme) diye ad vermişlerdir. Ziyâde âşık olanın bütün fikri ziyadesiyle Maşukadır. Kimi zaman olur kî, muhabbeti kendisini o kadar sarar ki, Öz benliğini unuttur. Vakta ki o kişiyi bu derecede muhabbet sarar ve o sevgiye başlarsa kendisini ve Hak Teâlâ'dan başka her ne varsa hepsini hatırlıdan çıkarır, unuttur. İşte bu anda tasavvuf yolunun başlangıcına erişir. Bu hâle Sofiler (Mutasavvıflar) **Fena** derler. Fena hâli denildiği gibi **yokluk** da derler. Öyle ki, dünyada her şey o fenaya kavuşan kişinin hatırlıdan gider, yok olur. Belki kendi özü de yok olur. Çünkü kendini de unutmuş olur. Nitekim Allahü Teâlâ'nın öyle âlemleri vardır ki, onların varlıklarından bilgimiz yoktur. Bizim bilgimizde var ola şunlardır ki, biz ondan haberdârızdır. Bunun gibi bu âlem de yok olur. Eğer, sen de kendi varlığını unutursan, sen de kendi katında yok olursun. Vakta ki, sende Allahü Teâlâ'dan başka bir şey kalmazsa senin varlığın da böylece Hak'la olur. Nitekim yere ve göğe baksan, yerde ve gökte mevcut olan şeyleri görsen, hattâ fazla olanları görmeden dersin ki:

—Bu âlem, bu kâinat bu kadardır. Bundan fazla değildir.

Yalnız: Allahü Teâlâ'yı gören, başka bir şey görmeyen kimse

de der ki:

—Bütün her şey Odur. Allah'tan, O'ndan başka hiç bir nesne yoktur.

Bu makamda bulunan kişi ile Hak Teâlâ arasında ayrılık kalkar, birlik meydana gelir. Bu İse tevhid ve vahdaniyet âleminin evveli, başlangıcıdır. Yani o kişi o makama erişmiştir ki, Allahü Teâlâ ile kendi arasında ayrılık kalkar. Kendisinin ayrı kalışından ve ıraklığından hiç haberi olmaz. Çünkü ayrılığı o kişi bilir ki, kendisini ve Hakka birbirinden ayrı iki varlık bilir. Bu iki şeyi tevhid edemez.

Oysa bu kişi bu hale gelince kendisinden hiç haberi olmaz. Birliği bilmeyince ayrılığı nasıl bilir! Bu dereceye erişilince o kimseye Melekût âlemi açılmaya. Meleklerin, Nebilerin ruhları en güzel şekilde ona görünmeğe başlar. Ve Hazret-i Ulûhiyetin hassaları olan şeyler ona zahir olur. Şu haller meydana gelir ki, onlar ne tâbir edilir, ne anlatılabilir. Vakta ki, o kimse kendisine gelir, ona görünen bu hallerin bir kısmının bilgisi onda kalmıştır. Ve kendisinde baki kalan o hallere dönme şevki kendisini kaplar, benliğine galip gelir. O zaman dünyada olan her şey ve dünya halkının gördüğü her iş onun gönlüne hoş gelmez. Bedeni her ne kadar halk arasında olursa da gönlü halktan ıraktır, kaybolmuştur sanki. Halkın bu aziz işlerle uğraşmasına şaşır kalır. Onlara şefkat gözü ile bakar, acır. Onların ne büyük bir şeyden yoksun kaldıklarını anar. Halk da ona şaşkın şaşkın bakar, gülerler.

—O da ne için bizim gibi dünyasını kabul etmez? derler. Sanki, divanelik onu sarmıştır sanırlar.

Eğer bir kimse — yukarıda açıkladığımız— **fena** derecesine ve **yokluk** âlemine gelmemiş olsa, bu hallerle sırların açılması, keşifler ona zahir olmaz. Ama zikir ona galip olursa bu da ona bir Kimyâ-yı Saadet, bir mutluluk kaynağıdır. Çünkü zikir onu kaplayınca o hale gelir ki, Allahü Teâlâ'nın muhabbetline enis olmak daha da artar. Tâ öyle olur ki, Allahü Teâlâ'yı bütün dünyadan ve dünyada olanlardan daha çok dost tutar. İşte asıl Saadet budur ki, onun meali (mâna ve kavramı) ve mercii

(dönülecek makamı) Allah'tır.

Ölüm anında (Allah'a dönüŖte) O'nu müşahede lezzeti, o kiŖinin Allah sevgisine göre olur. Bir kimsenin sevgilisi dünya olursa, onun dünyadan ayrılığının acısı ve belâsı dünyayı sevmesine göre olur.

Eğer bir kimse çok zikirde bulunur da sofilere görünen haller ona görünmezse, zikirden soğuması ve ondan vazgeçmesi gerekmez. Kimyâ-yı Saadete kavuşmak, bu hallerin âhir olmasına bağılı değildir. Çünkü gönöl marifet nuru ile süslenirse, saadetin kemali için hazırlanmış olur. Bir nesne ki, bu dünyada görünmezse, o, Öldükten sonra görünür, zahir olur. Gönüle, daima teveccüh etmeli. Murakabede bulunmalı, Allahü Teâlâ'ya her zaman yönelmelidir. Hazret-i Ulûhiyetin ve Melekût âleminin perdesini açacak tılsımı sürekli şekilde zikreylemek olduğundan gaflet edilmemelidir. Allah'ın Resulü (sallâllahü aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur:

—Bir kimse Cennet bahçelerini seyretmeyi dilerse Allahü Teâlâ'nın zikrini dilinden düşürmesin.

Bunun da anlamı, zikirler çok edilsin demektir. Bu açıklanan işaretlerden bilinmiş oldu ki, bütün ibâdetlerin en faziletlisi zikirdir. Gerçek zikir odur ki, her buyruk ve yasak vaktinde, Yüce Yaratan'ı her hatırlayıŖta, meselâ günah işleme ânında Allahü Teâlâ zikredilmeli (hatırlanmalı) ve o günahları el çekmelidir. Allah buyruğunu yerine getirme vaktinde, sadece Allahü Teâlâ anılma)), buyruğı da yerine getirilmelidir. Eğer zikredilen kiŖinin zikri bu yolda, bu üslûp üzere olmazsa bu ancak dil lâklâkası olur ki, zikrin hakikati olamaz.³⁹

TEHLİL, TAHMİD, SALA VAT VE İSTİĞFARIN FAZİLETİ

"La ilahe illallah — Allah'tan başka Allah yoktur." kelimesi İle **"El hamdülillâhi"** kelimesinin ve salâvat getirmenin Allahü Teâlâ'dan mağfiret dilemenin fazileti şudur ki, bunun için Resûlullah Efendimiz Ŗu hadisi buyurmuştur:

—Kulun işlediğı iyiliğı kıyamet günü teraziye vururlar. Ama "La ilahe illallah",teraziye konulma?.. Şayet konulmuş olsaydı,

yedi kat göğün, yed kat yerin, yerlerde ve göklerde olan şeylerin tümünden ağır gelirdi.

Yine Resûlullah Efendimiz buyurmuştur ki:

-Eğer "**La** ilahe illallah" diyen kişi, onu, sıdk ile demiş olsa, o kişinin yeryüzündeki topraklar sayısınca günahı olsa bağışlanır.

Resul aleyhisselâm yine buyurdu ki:

-Bir kimse, her namazın ardında otuz üç kere "Sübhânallah" ve otuz üç kere "Elhamdülillah" ve otuz üç kere "**Allahü** Ekber" dese ki, hepsi 99 olur, yüzüncüde de:

—"Allah'tan başka ilâh yoktur. BİR'dir, O'nın ortağı yoktur. Bütün mülk onundur. Her şeyi yapmağa kudreti yetişir."

Dese onun bütün günahları yargılanır, eğer çöllerin kumları kadar da olsa o günahlar affedilir. Eğer bir kişi, "La ilahe illâllahu vahdehu la serikeleh, lehülmûlkü ve lehül hamdü ve hüve âlâ külli şey'in kadir" kelimesini günde yüz kere okusa, on köle azat etmek kadar sevaba da erer. O kişinin defterine 100 sevap (hasenat) yazılır. Yine Resûlullah Efendimiz şöyle buyurmuştur: Tehlil'de bu sevaplardan başka 100 günah silinir, o gün akşama kadar şeytanın şerrinden emin olunur. Hiç bir kimse, hiç bir ibadetle bu dereceye varamaz. Resul aleyhisselâm yine buyurdu ki: Bir kimse la ilahe illallah kelimesini ihlâsla, yüreğinin bütün hâlisiyeti ile söylemiş olsa, o kişi cennete girer. Haber-i Sahih'te bildirilmiştir ki, bir kimse bu tahlili yaptıktan sonra Hazret-İ İsmail sülâlesinden dört köleyi azal etmiş gibi olur.⁴⁰

ALLAH (CC) ZİKRETMENİN KARŞILIĞI

Adamın biri her zaman "Allah Allah" diye zikreder bu zikirden dolayı ağız bal yemiş gibi tatlanırdı.

Bir gün şeytan gelip:

"Ne durmadan Allah Allah deyip duruyorsun bunca zamandır Allah demene karşılık bir kerecik olsun Allah (c.c.) "lebbeyk kulum." dedi mi sana. Hiç sende utanma sıkılma yok mu? daha ne kadar Allah deyip duracaksın?" dedi.

Bunun üzerine adam utandı sıkıldı zikri bıraktı. Gönlü kırılmış bir hâlde yattı uyudu.

Rüyasında Hz. Hızır'ı gördü. Hızır ona:

"Neden yaptığın güzel İşi terk ettin "Allah Allah" diye zikretmeyi bıraktın." dedi.

Adam:

"Yaptığım onca zikre karşılık verilmedi, "lebbeyk buyur-" sesi gelmedi. Kapıdan kovulmaktan korktum." dedi.

Bunun üzerine Hz. Hızır:

"Senin Allah demen, Allah'ın (c.c.) lebbeyk kulum -buyur kulum demesidir, Allah (c.c.) isminin zikrini herkese nasip eder mi, bunu sana nasip etmesi az şey mi?" dedi.⁴¹